

Het is stil waar het niet waait

Aan Maurits, waar je ook bent

Elisabeth Marain

HET IS STIL WAAR
HET NIET WAAIT

*Heisa, jongens! Vliegen, vliegen, jongens!
Vlug, vlug! Reef het marszeil.
Let op het fluitje van de kapitein.
Blaas, wind, tot je barst, als wij maar eerst in het ruime sop zijn.*

De Storm – Shakespeare
vert. W.Courteaux

Een delicaat zenuwgestel

Boven op een duin in het Pathoekebos vlak bij de Brugse haven, begon Madeleine plotseling luidkeels te zingen. Haar driejarig kleinkind had zich uit haar hand losgewrongen en keek verschrikt naar haar op. Overal lagen versperringen met prikkeldraad, bunkers rezen uit het duinzand omhoog, de oorlog was nog maar pas ten einde. Madeleine zat niet langer in de gevangenis, het lied kwam regelrecht uit haar hart:

Ik ben den dokter Grijzenbaard
Wieze wieze wies bom bom
'k Genees de zieken alleraard
Wieze wieze wies bom bom
Victoria victoria wieze wieze wies bom bom
Victoria victoria wieze wieze wies bom bom

Nauwelijks waren de laatste victoria-kreten weggeëbd, of het begon te rommelen in de verte. Donderwolven pakten zich boven hun hoofden samen: grootmoeder en kleindochter maakten zich ijlings uit de voeten voor het hevig losbarstend onweer. Madeleine sleepte het meisje aan de hand mee naar een armzalig boerenhuis aan de rand van het duinengebied. Ze klopte aan en vroeg of ze mochten schuilen. Kletsnat waren ze. De vrouw die hen had binnengelaten liep zwijgend naar het kookfornuis en pookte het opnieuw op. Terwijl ze daar zaten te drogen raakte de grootmoeder in gesprek met de vrouw die vertelde dat haar man gesneuveld was in Bastogne en dat ze haar vijf kinderen had uitbesteed omdat ze er niet voor zorgen kon. Madeleine reageerde meelevend en dacht aan haar zoon, opgesloten in een stinkende cel. Haar kleinkind was in slaap gevallen.

Toen het meisje na een tijd weer wakker schrok, zag ze niemand. Ze stak haar onderlip naar voren en maakte het geluid van

een miauwende kat. Madeleine die in de deuropening naar de lucht had staan kijken, stapte weer naar binnen.

'Dacht je nou echt dat ik je hier zou achterlaten? Het onweer is voorbij, we kunnen naar huis. Vooruit, Alice, doe niet zo flauw.'

'Heel erg bedankt voor uw gastvrijheid,' wendde ze zich tot de vrouw. 'Dat onweer heeft ons overvallen.'

De vrouw knikte alleen maar. Ze bleef in de deuropening staan om Madeleine en haar kleindochter na te kijken. Madeleine voelde de blik in haar rug en versnelde de pas. Alice kon haar amper bijhouden, maar als altijd hield ze haar mond.

Dit kind, dacht Madeleine lichtelijk geïrriteerd, komt zo weinig op voor zichzelf. Maar één iets apprecieerde ze. Wanneer ze aan de piano zat, kwam ze luisteren. Madeleine zag haar daar ademloos staan, een en al aandacht, een en al betovering. Ze wenkte haar, maar nooit wilde Alice de drempel van haar kamer overschrijden. Het gaat haar alleen om de muziek, niet om mij, dacht Madeleine dan teleurgesteld.

Sinds haar vrijlating woonde ze in bij haar zoon en schoondochter. Dat viel niet mee.

Op haar huwelijksfoto van 1905 helde de nog tengere Madeleine zo ver mogelijk weg van haar twintig jaar oudere, kersverse echtgenoot, alsof ze geschrokken was van een vreselijk visioen. Het was niet haar bedoeling geweest om hem te huwen.

Ze had haar dromen. Concertpianiste had ze willen worden, maar ze was niet goed genoeg voor het podium, zei haar leraar, daar had ze zich bij neer te leggen. De wereld rondreizen zoals Ida Pfeiffer en daar boeken over schrijven was nog een andere droom, maar ook daar kwam niets van terecht. Haar ouders waren niet streng, maar hun dochter de wijde wereld in sturen vonden ze een brug te ver. Een huwelijk! Liefst volgens hun eigen normen. In de tussentijd mocht Madeleine dromen zoveel ze wou, als ze haar fantasieën maar niet te ernstig nam.

Madeleine had hem leren kennen op het bal van de mid-
denstand.

Zorgeloos en vinnig, mooi was ze niet echt, popelde ze om er zich te gaan tonen. Polka's en walsen. Heren van alle slag. Jong, oud, aantrekkelijk, saai. En hij.

Een man van de wereld, dacht ze. Hij drukte haar hebbertig tegen zijn brede borstkas aan. Zijn gladde gezicht was versierd met een verzorgde snor, over zijn brede voorhoofd viel een stugge haarlok. Zijn ogen een ongewone mengeling van kleuren, soms waren ze blauw, bespikkeld met geel, soms waren ze heel erg groen. Fascinerend! Hij straalde zelfverzekerdheid uit en misschien zelfs een tikkeltje wreedheid, maar daar lette Madeleine niet zo op. Ze was niet verliefd, wel gecharmeerd. *Un homme du monde*. Hun conversatie gebeurde in het Frans.

'Wat doet u?'

'Ik ben laarzenmaker in het leger, met een eigen atelier.'

'Ah! Een beroepsmilitair!'

'Jawel, mejuffrouw.'

'U hebt zeker veel werk?'

'Soldaten kunnen niet zonder laarzen, mejuffrouw. Als het oorlog is hebben zij iets stevigs aan hun voeten nodig, willen ze hem niet verliezen. De oorlog, bedoel ik. Maar mag ik u bij de naam noemen?'

'Madeleine.'

'Als de koekjes. Hahaha.'

'En u?'

'Augustin.'

'Als de clown. Hahaha. U bent niet van hier?'

'Ik kom uit Namen. Net, hum, zo'n provinciestedje als Lier.'

Madeleine knikte. Je kon het beschouwen als een doodgewoon, verkennend gesprek.

De daaropvolgende dagen en weken bracht hij haar koortsachtige bezoeken.

‘Hij is te oud voor haar,’ zei de moeder.

‘Hij geeft haar zekerheid,’ was het oordeel van de vader.

Op een dag, toen Madeleine geen zin meer had in Augustin Legrain en hem de bons wou geven, viel er tot haar ontzetting niet meer aan te twijfelen.

Huilend liep ze naar haar moeder.

‘Ik verwacht een kind!’

Het fatsoen was belangrijker dan de liefde. Vader Desutter gaf een behoorlijk huwelijksfeest, een schoonzoon ‘homme du monde!’ waardig.

Het bruidje was gekleed in smetteloos wit.

Zeven maanden later in april 1906 beviel Madeleine van een gezonde, mollige baby die ze vol trots de namen Gustave Alphonse Isidore meegaf. De familienaam Legrain nam ze er schouderophalend bij. Het was niet een naam, maar een manier van zijn waar ze met tegenzin aan vasthield. Ze focuste zich nog uitsluitend op haar zoontje dat ze als haar exclusieve eigendom opeiste. Haar knorrige echtgenoot wiens houdbaarheidsdatum ze definitief vervallen had verklaard, tolereerde ze als iemand die voor de materiële dingen zorgde waar ze zonder scrupules gebruik van maakte. Van de rest moest hij afblijven.

‘Wat?’ riep Augustin verontwaardigd uit. ‘Ik neem je wanneer ik wil. Jij bent mij gehoorzaamheid verschuldigd!’

Zo kreeg Gustave er vrij snel een broertje bij, Bernard.

Daarna weigerde Madeleine haar man definitief wat aanleiding gaf tot veel tumult.

‘Jouw gebrul is zo vermoeiend, Augustin. Ik heb een delicaat zenuwgestel, hou daar alsjeblief rekening mee. Het is hier de kazerne niet.’

Pats! Met zijn vlakke hand kwam het hard aan. Ze zwiepte heen en weer, een rietstengel in de storm. Met een beheerst gebaar wreef ze over haar pijnlijke wang, wat hij als een uitdaging aanzag en, pats! daar volgde al een tweede lel. Ze kreeg

er de tranen van in de ogen maar gaf geen kík. Met opgeheven hoofd verliet ze de kamer, de haartjes in haar nek stonden overeind. Ze voelde de vijand in haar rug, klaar om haar te bespringen. Maar hij trok zich grommend terug. Ze ging aan de piano zitten en speelde een van de Goldbergvariaties. Daar werd ze rustig van.

Klopte het dat, zoals Madeleine ooit had horen beweren, het huwelijk een lange saaie maaltijd was waarbij het toetje het eerst werd geserveerd? Ze vond dat zelfs het toetje bij haar ontbroken had.

Dat sommige vrouwen geneigd waren om liever een slechte dan geen vent te hebben, ging er bij Madeleine niet in. Toch was dat een uitspraak die ze onder haar soortgenoten veelvuldig hoorde uiten. Hoewel. Hoewel. Liever geen vent dan een slechte? Ze kon pianolessen geven, maar of ze daar zichzelf en haar twee jongetjes mee in leven zou houden was dan weer een ander verhaal. Voor iets anders deugde ze niet. Ze rilde toen ze aan de fabrieksvrouwen dacht, hun getekende gezichten, hun ruwe, knobbelige handen, de bitterheid van hun bestaan. Op veertigjarige leeftijd stokoud en versleten.

De vijfjarige Gustave keek haar aan alsof hij nu al wist waar het in dit huwelijk om draaide. Alsof hij zich nu al voornam het helemaal anders dan zijn ouders te doen. Zijn alerte kindeblik bracht Madeleine flink van haar à propos.

Petit-Fort-Philippe

De schitterende zomer van 1914 was voorbij, loopgraven slingerden zich door grote delen van Europa, in eigen land werden polders onder water gezet. Maar wat soldaten altijd nodig hebben zijn laarzen, geen generaal die eraan dacht zijn troepen blootsvoets de oorlog in te sturen.

In het stadje Gravelines in Pas-de-Calais was een belangrijk bevoorradingsdepot. Er moest zonder uitstel legerkledij geproduceerd worden vanwege het toestromende aantal oorlogsvrijwilligers. De naaimachines ratelden. Ook Augustin Legrain was er met zijn atelier gevestigd. Hij werd overstelpt met nooit eindigend werk.

Vrouw en kinderen vonden vlakbij een woning in Petit-Fort-Philippe, een gehucht van niks.

Gustave zag voor het eerst in zijn leven de zee. Hij stak het brede strand over en stond stil waar horizon, waterlijn en lucht in elkaar verstrengeld raken. Hij onderging het geluid van de golfslag, de wind tintelde over zijn gezicht, zijn voeten zakten weg in het kletsnatte zand. Het was liefde op het eerste gezicht, hij had daar eeuwen kunnen staan.

Eenmaal naar school, moesten hij en zijn broer Bernard zich staande proberen te houden. Niet de taal was een obstakel. Die spraken de broers even vlot als hun Vlaamse moedertaal. Hun Belg-zijn was een obstakel. Een minuscuul land is altijd lachwekkend, ook als het zich dapper heeft gedragen tegenover een beestachtig sterke vijand.

‘Wij hebben wel gevochten als leeuwen,’ zei Gustave trots, dat had hij gehoord van zijn vader. De jongens omringden hem en zijn broer, als waren zij de vijand en niet de Duitsers.

‘Maar verloren,’ sarden ze. ‘Jullie blijven voor altijd les petits Belges!’ Gustave was sprakeloos en zocht tevergeefs naar

een tegenargument. Uiteindelijk haalde hij de schouders op, duwde een paar jongens opzij en verliet het groepje. Hij stak de handen in zijn zakken wat hem een air van onaantastbaarheid gaf.

De Fransen telden hun doden, de vijand nam hun land stukje bij beetje in. Het werd tijd dat de Gravelingse jongens vriendschap sloten met Gustave en Bernard. Het kleine België was immers hun bondgenoot, dat begon langzaam tot hen door te dringen. In hun vrije uren ravotten ze gezamenlijk in de duinen, daar speelden ze de oorlog na en wonnen hem keer op keer.

Maar het liefst van al hield Gustave zich op aan de dunne grens tussen zee en strand, daar ging het alleen tussen hem en de elementen. In het schuurtje van hun huis vond hij een afgedankte tafel. Die sleurde hij tot aan het water, duwde en trok hem er een eind verder in, klom erop, doorkliefde met zijn houten zwaard de winden en genoot van de stukgeslagen golven die schuimbekkend aan zijn voeten gingen liggen. Hij verbreedde zijn borst en ademde de pittige lucht diep in en uit. Met elke slag van zijn zwaard werd hij sterker en vermeteler. Hij had iets belangrijks veroverd: horizon, ruimte, goddelijke winden.

In Petit-Fort-Philippe waren het gelukkige jaren. Gustaves ouders zagen elkaar zelden, er was geen reden tot confrontaties. De échte oorlog aan het front leek meer op een luchtspiegeling dan op een wrede werkelijkheid. Ook al klonk in de verte af en toe het gebulder van een ontploffing, de realiteit van de gevechten drong nauwelijks door. Op onregelmatige tijdstippen kwam vader langs en dan had hij het over de loopgravengevechten en de ontelbare doden die daarbij vielen. Dan was het even bedrukt stil in huis, maar zodra de pater familias naar zijn atelier in Gravelines was teruggekeerd, vergaten de jongens de doden en gingen op in hun studie of spel. Onverdroten

ontlokte hun moeder aan haar piano de mooiste klanken, ze wilde Gustave en zijn broer meer betrekken in het wonder van de muziek. Ze bracht hen notenleer bij, oefende hun onwillige vingers, gaf hen ervan langs voor hun geringe aandacht. Af en toe verkeerde ze in een goede bui en dan struinden ze samen het strand af en probeerden om het hardst het gebrul van de zee te overstemmen. Niet altijd stuwde die haar golven als volgzame kinderen het strand op. Soms was ze woedend: dan spatte het zoute water in de gezichten van de jongens en hun moeder uiteen en loeide er zoveel wind dat ze omver werden geblazen.

Gustave verslond de boeken van Jules Verne, soms las hij ze in stilte voor zichzelf, soms hardop voor zijn jongere broer.

Tijdens de lessen lette hij niet meer op. Dat kwam door de excentrieke, hoogst begaafde maar wraaklustige kapitein en zijn ongelooflijke duikboot, daar moest Gustave aldoor aan denken. Aan de machtige salon van de Nautilus met de twaalfduizend boeken en het orgel, aan al Nemo's verbluffende uitvindingen die het leven in de duikboot mogelijk maakten, want nooit wilde Nemo nog één voet aan land zetten. En dan de kristallen ramen! Af en toe schoven de schuifbare wanden ervoor open, om Nemo's drie gevangenen te laten kijken naar de meest betoverende waterwezens die voorbijgleden. Of hij dacht rillend aan de reusachtige inktvissen die de duikboot aanvielen en een gevecht op leven en dood uitlokten. En hoe verschrikkelijk vond hij het einde dat de Nautilus met zijn geniale uitvinder in een woeste draaikolk deed verdwijnen.

Gustave stond op met Nemo en ging ermee slapen, zijn cijfers op school zakten spectaculair.

'Gustave! Kom eens hier,' riep zijn moeder op een zonnige zaterdagmiddag.

Toen hij voor haar stond: 'De directeur van je school heeft me gesproken. Hij maakt zich ongerust, je was een vlijtige leerling, maar nu niet meer. Hoe komt dat? Wat gebeurt er? Het

is oorlog, Gustave, jongemannen sterven bij bosjes. Je moet beter je best doen. Dat ben je aan die gesneuvelde soldaten verplicht.'

'Wat hebben zij daarmee te maken?'

'Alles. Zij zijn nog jong en gaan dood voor ons. Is dat niet voldoende?'

'Kapitein Nemo is boos op de hele wereld en daarom sluit hij zich op in zijn duikboot.'

Hij zag wel dat zijn moeder hem niet begreep.

'Hoezo, Gustave. Leef jij soms in dromenland?' Ze kuchte en leek ergens diep over na te denken. Toen begon ze zachtjes te lachen.

'Ik weet het, lezen is fantastisch. Je hebt het natuurlijk van mij. Maar ik ga niet meer naar school, Gustave. Ik mag me al eens laten gaan. Jij moet zorgen dat je goede punten haalt.'

'Ik word zeeman.'

'Heel goed! Maar om dat te worden moet je toch eerst flink studeren. Vooral wiskunde, dacht ik. Is het niet zo dat je aan de hand van sterren de positie van je schip bepaalt? En dat je moeilijke berekeningen moet maken op de zeekaarten? Lengtegraad en breedtegraad en wat al nog meer?'

'Vroege zeevaarders leerden door het te doen.'

'Maar nu moet je bewijzen dat je een goede leerling bent geweest, anders wil niemand je op zo'n schip.'

Zijn moeder zweeg plots. Ze sprong op, haar blik al afwezig, en liep met dribbelpasjes naar haar piano. Hij voelde woe-de opkomen, wilde nog zoveel meer vertellen. Niet alleen over Kapitein Nemo maar over zijn eigen verlangen naar de zee.

Ze denkt nog altijd dat wij snotjongens zijn, en van snotjongens houdt ze niet echt. Zij niet, en vader niet. Ik moet maar snel ouder worden.

Julia's grafkapel

Ruim tweehonderd kilometer van Petit-Fort-Philippe vandaan leefden in een Brabants dorp Julia Tommen en haar familie. Ze was de jongste in het gezin, had een grote broer en zuster en een broer die Felix heette en een jaar ouder was dan zijzelf. Voor haar vader was ze bang wanneer die begon te schreeuwen en te roepen over dingen die haar begrip te boven gingen. Haar moeder was zacht en lief, die maakte zich nooit boos, of bijna nooit. Van haar moeder hield ze zoveel dat ze er soms de tranen van in haar ogen kreeg.

Julia was zes jaar en had een verwaarloosde grafkapel ontdekt.

Op een warme zomerdag in augustus 1914 verliet ze de tuin en volgde het zandweggetje dat eraan grensde helemaal tot op het einde, waar het kerkhof was. Nieuwsgierig glipte ze via een smalle opening in de hagebeuk naar binnen. Ze kwam in een totaal andere, geheimzinnige wereld terecht. Het felle zonlicht was gefilterd door de overheersende kleur groen waardoor het leek of alles in een fles opgesloten zat. Op de stammen van de hoge oude bomen groeide mos, uit barsten en spleten van oud gesteente kroop het onkruid omhoog en weelderig struikgewas sloot paadjes en grafstenen in. Julia liet zich inpalmen door de sprookjesachtige sfeer van het licht, de stilte, de geuren. Ze ging daar zo in op dat ze vergat bang te zijn. Haar aandacht werd getrokken door een klein gebouwtje met schattige afmetingen, smal en rank met een petieterige puntgevel waarbovenop een stenen kruis stond. Er was een heuse voordeur met een ruit en traliewerk ervoor. De deur stond op een kier. Dapper trok Julia hem helemaal open, wachtte even omdat ze vreesde dat Onze-Lieve-Heer haar een tik op haar vingers zou geven, maar ging niettemin

naar binnen. Ze beseftte meteen dat het betreden van het muf ruikende gebouwtje iets verbodens had. Er lagen half vergane bladeren op de vloer die opvlogen toen ze binnenkwam. Aan de muren hingen tegels met teksten die Julia nog niet kon lezen. De zijwanden hadden elk een klein, ovaal raampje dat het groenige licht van buiten doorliet. Voor de rest was er niets dat op de aanwezigheid van doden duidde. Het was er verlaten, vredig. Mijn huisje, zei Julia hardop. Mijn huisje, mijn geheim! Ze ging op de koude stenen zitten en keek om zich heen, niet helemaal gerust op wat ze deed maar vastbesloten om door te zetten. Boven de velden zoemden de bijen, maar op het kerkhof zwegen zelfs de vogels. Het verschil tussen de warmte buiten en de kilte binnen veroorzaakte kippenvel. Geboeid keek Julia toe hoe de haartjes op haar armen fijne stekeltjes werden.

Voor heel veel dingen was Julia bang, maar niet voor haar nieuwe huisje. Het kon haar niet zoveel schelen dat het op een kerkhof stond. Ze wist dat er onder al die rechthoekige, zware stenen, doden lagen. Heel veel doden. Daarom zongen de vogels hier niet. Die wilden de doden niet storen. Zij zou ook stil zijn, heel stil.

Een tijdje geleden had papa tegen haar gezegd dat zigeuners haar, toen ze nog een baby was, op de dorpel van hun huis hadden gelegd en dat ze sindsdien het kindje was van mama en papa. Ze geloofde hem en begon te huilen. Hij kreeg op zijn donder van mama en toen hilde ze nog harder. Grapje! Grapje! Eerst moest haar nog uitgelegd worden wat dat woord betekende. Het kwam, legde Felix haar later uit, door haar gitzwarte haren, haar staalblauwe ogen en haar donkere huid alsof ze uren in de zon had gelopen. Dat gaf haar zo'n vreemd, zigeunerachtig uiterlijk. Toen ze zichzelf in de spiegel bekeek, geloofde ze er niets van. Ze was héél héél gewoon, zoals de andere kinderen van het dorp. Wat haar broer bedoelde met 'staalblauw' begreep ze nog minder. Maar Julia dacht niet meer

na over haar uiterlijk. Ze had haar eigen huisje en dat was voorlopig het enige wat nog telde.

De dagen na haar ontdekking zeulde ze er allerlei schatten naartoe die ze uitstalde. Schatten van haar, van niemand anders. Gekleurde glasscherven, dode meikevers die ze in lege blikjes schoensmeer bewaarde, gedroogde bloemen, lapjes stof, stukken touw, een van haar poppen waar ze de laatste tijd iets minder van gehouden had. Dat kreeg allemaal een plek in haar nieuwe huisje. Ze plukte onderweg ook veldbloemen om het er een beetje gezellig te maken. Toen ze tot haar spijt bemerkte dat ze in spoedtempo verwelkten, bedacht ze een oplossing. Ze zou snel weer naar huis rennen om een afgedankte fles te zoeken die ze met water zou vullen en onderweg zou ze nieuwe bloemen plukken. Van de opwinding kreeg ze het geweldig warm in haar gezicht. Zoveel dingen te doen, zoveel na te denken, ervoor te zorgen dat niemand haar kon betrappen. Haar leven was ineens heel druk en belangrijk geworden.

Toen ze over de mulle zandweg weer naar huis holde, bleef ze halfweg met een schok stilstaan. Wat ze zag verdroeg niet dat ernaar gekeken werd. Een reusachtig zwart paard, daarbovenop een gewéldige ruiter in het zwart met een grote helm. Daarin weerkaatste de zon duizendmaal, de wereld vatte vuur. En toch stond het paard stil, alsof het een standbeeld was. De ruiter keek over alles heen, hij zag de kleine dingen niet, hij ziet mij niet! Julia moest haar hoofd helemaal in haar nek leggen, alsof ze naar de sterrenhemel keek. Ze wist dat ze moest wegrennen voor het zwarte en vonkende maar ze kon niet. Was dit de oorlog? Ze had haar ouders daar bezorgd over horen praten met elkaar. Dat die de Belgische grens overgetrokken was. Dat hij steden in brand stak en mensen doodde maar dat hij nooit zo ver in het land zou kunnen komen, niet tot aan de hoofdstad waar ze vlakbij woonden. Dat was onmogelijk. De soldaten waren dapper en sterk en koning Albert vuurde hen

aan. Ze zouden de oorlog terugdringen tot vanwaar hij kwam. Zo was het. Zo had Julia het gehoord en in haar verbeelding opgeslagen. Nu was de verbeelding werkelijkheid geworden. Heel zacht schudde het paard zijn hoofd, een dunne nevel kwam uit zijn neusgaten en zijn manen ritselden met een fijn geduld, alsof het grootmoeders zuchten was. Toen de ruiter uit zijn gedroom ontwaakte, gaf hij zijn paard de sporen en reed hij dwars door de velden de heuvel af, tot hij verdwenen was. Julia snoof de geur op die mens en dier hadden achtergelaten, tot ze ervan begon te duizelen.

Ze zette het op een rennen om datgene wat ze gezien had aan haar moeder te vertellen.

Sindsdien mocht Julia de tuin niet meer uit. Ze huilde en stampvoette, maar haar ouders waren allebei even onverzettelijk. Ze begrepen niets van haar woede en Julia kon niets over haar geheim loslaten. Ze was haar huisje kwijt en dat was de schuld van die zwarte ruiter met zijn helm.

Het duurde een paar weken voor haar frustratie verdwenen was en ze weer op haar gewone manier deelnam aan het dagelijks leven. Ze vergezelde haar moeder bij de boodschappen en luisterde naar de roddels van de dorpsvrouwen. Er was maar één onderwerp, en dat begreep ze: de oorlog was uiteindelijk toch in de hoofdstad aangekomen en veroorzaakte wanorde en angst. Mensen sloegen op de vlucht.

Ze kneep in haar moeders hand.

‘Gaan wij ook vluchten?’

Julia voelde hoe mama haar tegen haar wollige, malse buik aandrukte om haar het spreken te beletten. Maar ze wrong zich los en keek haar moeder aan.

‘Komt de oorlog nu ook hier bij ons?’

De vrouwen riepen in koor:

‘Geen sprake van! Dat bestaat niet. De vijand wil een door-
tocht naar Frankrijk. Wij hebben daar niets mee te maken.’

‘Onze soldaten gaan in Antwerpen de Duitsers tegenhouden. Antwerpen wordt België, als die stad valt, valt België.’

‘Antwerpen zal nooit vallen, het krioelt er van de forten,’ hoorde Julia de vrouwen kwetteren.

‘Mijn man,’ zei een onder hen, maar ze werd overstemd. Daarom begon ze schel te roepen. Julia keek naar de adertjes op haar voorhoofd die opzwellen en roodgloeiend werden.

‘Mijn man heeft in Brussel het kanon gezien!’

Opeens werd het stil.

‘Hét kanon?’ vroeg iemand.

‘Het is zo duivels groot dat het met één schot een fort in gruzelementen kan leggen,’ vervolgde de vrouw.

‘Dat kan niet!’

Julia keek naar de druk gebarende vrouwen, hun rokken waaiden op en hun haren raakten in de war. Ze werd bang voor hun heftigheid.

‘In Brussel heeft het al een naam gekregen: *La grosse Berthe*. Nooit hebben de mensen zoiets gezien. Het is griezelig groot. Mijn man zegt dat de Duitsers het naar Antwerpen rijden en dat er nog zullen volgen en dat het dan met ons gedaan is.’

‘Kom,’ zei mama. Ze nam gehaast afscheid en greep Julia bij de hand.

Onderweg naar huis sprak ze geen woord en Julia durfde haar niets meer te vragen.

Verkast naar Brussel

Vier jaar later bakte mama een taart om te vieren dat de oorlog voorbij was. De vreugde was echter van korte duur. De mensen hadden het niet langer over de vrede maar over de windvlaag des doods.

Toen Julia dat woord had opgevangen, verstijfde ze helemaal. Onze-Lieve-Heer was vast boos op de mensen. De windvlaag des doods was een straf uit de hemel. Julia's angst nam nog toe. Wat deden mensen verkeerd als ze zo gestraft werden en zou zij ook moeten sterven?

Mama bereidde het avondmaal in de keuken. Verder was er niemand. De andere broers waren nog niet thuis. En waar was Clarisse? Julia had haar al enkele dagen niet gezien. Mama keek droef en papa sloot zich norser dan hij al was in zichzelf op.

Julia stond in de keuken naar haar moeders bezigheden te kijken terwijl ze nadacht over de vraag die ze wou stellen.

'Mag ik helpen?'

'Worteltjes schrapen, hier is het mes. Voorzichtig, hoor, snij niet in je vingers.'

Julia voerde het werk met veel handigheid uit. Ze hielp mama graag bij het koken.

Ze hield van de geuren die uit de potten opstegen en van haar moeders rustige bedrijvigheid.

'De klokken luiden weer,' begon ze. Ze wist waarom maar ze wilde het van haar moeder horen.

'Ja, ze luiden weer.'

'Is er iemand doodgegaan?'

'Ja, stil maar.'

'Onze-Lieve-Heer is wel heel boos op ons. En nu worden we gestraft. Waarom?'

Omdat mama niet antwoordde, herhaalde Julia haar vraag met nog iets meer nadruk.

‘Misschien is hij verdrietig om al die doden in de oorlog, maar boos? Nee.’

‘Waarom sterven er dan zoveel mensen als de oorlog al voorbij is?’

‘Het is een heel besmettelijke, kwaai griep, daar moet je heel hard tegen vechten. Maar als je zwak bent omdat je te weinig goede dingen kon eten, zul je er makkelijker aan bezwijken.’

‘Ben ik zwak?’

‘Godzijdank niet, Julia.’

Eindelijk keek mama weer een beetje vrolijk.

De worteltjes waren op één na geschraapt. Mama was ze al aan het afspoelen en in stukjes aan het snijden.

‘Waar is Clarisse?’

Mama vulde de pan met water en zette de aardappelen op. Daarna wreef ze haar handen droog aan haar schort en gooide de in stukjes gesneden wortels in een beetje bouillon om ze op een zacht vuurtje te garen.

‘Clarisse is ziek aan de longen en geneest nu in een sanatorium.’

‘Wat is een sanatorium?’

‘Curieuzeneuze mosterdpot! Dat is een soort kliniek midden in een bos. De zieken moeten veel frisse lucht inademen. Hier zijn de borden. Dek de tafel even, wil je? Vergeet de vorken en messen niet. Clarisse wordt gauw weer beter. En jij moet flink eten om gezond te blijven.’

Julia gaf niet op.

‘Waarom is Clarisse ziek geworden en ik niet? We eten toch hetzelfde?’

‘Ze is heel erg gegroeid, daarom.’

‘En ik? Groei ik dan niet?’

‘Stop! Julia! Ga de tafel nu maar dekken.’